



USKALLA VALITA

Museoalan Teemapäivät 24.–25.9.2015

KOOSTE AAMIAISKESKUSTELUISTA

Perjantai 25.9.2015 Ravintola Kiltakellari

3. Elävä perintö ja museot

Aiheeseen johdattelevat Leena Marsio, aineettoman kulttuuriperinnön koordinaattori, Museovirasto ja Eija Liukkonen, erikoisasiantuntija, Museovirasto

Suomi hyväksyi vuonna 2013 Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta. Suojelun ja vaalimisen keskeisiä keinoja ovat kasvatus ja koulutus, tutkimus sekä tallentaminen ja dokumentointi. Mitä aineettoman kulttuuriperinnön edistäminen ja vaaliminen tarkoittaa museoille? Mihin se museoita haastaa ja innoittaa? Miten homma hoidetaan?

Suomi ratifioi Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta (2003) verrattain myöhään eli vuonna 2013. Sopimuksen tarkoituksena on edistää aineettoman kulttuuriperinnön tunnistamista ja vaalimista. Suomessa valtio on sitoutunut sopimuksen toteuttamiseen ja toimeenpanovastuu on Museovirastolla. Silti aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisen tulisi näkyä yhteiskunnassa laajemminkin kuin virallisten tahojen rutiinityöskentelynä. Sopimuksen kansallisessa toteuttamisessa tarvitaan nyt intoa, ketteryyttä ja tunteen paloa.

Aineeton kulttuuriperintö on erilaista eri kulttuureissa. Esimerkiksi Afrikassa luonnonperinteet ja esittävä taide nousevat etualalle. Suomessa on puhuttu esimerkiksi jokamiehen oikeuksista ja saaristolaisuudesta aineettomana kulttuuriperintönä. Keskustelussa jako aineettomaan ja aineelliseen todettiin myös hankalaksi määritellä.

Onko kyseessä vain uusi tapa puhua asiasta, jota museot ovat aina tehneet: aineellinen kulttuuriperintö on esine ja aineeton sen konteksti?

Sopimustekstin sana "suojeleminen" koettiin ulossulkevaksi. Museon toimintatapojen painotuksia on pohdittava yhteiskunnan demokraattisuuden ja autoritäärisyyden sekä toisaalta yleisönäkemyksen ja asiantuntijuuden akseleilla, kuten museotyössä aina on. Tallentamisen tulisi olla vahvasti yhteisölähtöistä. Dokumentoinnissa tulisi jalkautua olemassa olevien yhteisöjen pariin. Toisaalta museoiden katsottiin olevan luontevia kohtaamispaikkoja, joista matkailijat ja ihmiset ylipäätään saisivat tietoa vaikkapa yllämainituista jokamiehenoikeuksista. Katutaidetapahtumat ja ravintolapäivät voidaan nähdä osana suurempaa muutosta, jotka museo voi instituutiona asettaa osaksi pitempää jatkumoa. Museon tulee kuitenkin varoa ottamasta omalla painollaan syntyviä ilmiöitä ja kansalaisryhmittymien hankkeita omaan haltuun.

Käytännön työkaluna aineettoman kulttuuriperinnön esittelyyn valmistellaan parhaillaan kaikille avointa elävän perinnön wikiluettelo, johon kansalaiset ja ryhmittymät voivat listata tärkeäksi kulttuuriperinnöksi kokemiaan ilmiöitä. Kyseessä ei kuitenkaan ole "virallinen" luettelo.

Kulttuuriperintöilmiöiden yleinen arvottaminen on hankalaa, sillä ihmiset arvostavat eri kohteita, esineitä ja ilmiöitä eri tavalla. Silti museoiden on pakko tehdä jatkuvasti arvovalintoja jo käytännön museotyötä tehdessään.

Monet kaupungit ohjaavat prosentin merkittävien julkisten rakennusten rakennusmäärärahoista valmistuviin rakennuksiin sijoitettavan taiteen hankintaan. Samankaltainen prosenttiraha voitaisiin valjastaa myös elävän kulttuuriperinnön hankkeisiin.

Eri museoiden työnjakoa aineettoman kulttuuriperinnön tallentamisessa käsiteltiin Vantaan museokentän piirissä. Vantaan kaupunginmuseo dokumentoi jo nyt esimerkiksi Kaljakellunnan tapaisia nykyilmiöitä. Vantaan taidemuseolle ehdotettiin toimialueeksi visuaalisen kulttuurin tallentamista.

Kulttuuriperinnön tallentamisen lisäksi puhuttiin museoiden yhteisöllisestä toiminnasta ja yhteisövastuusta. Helsingin kaupunginmuseon vapaaehtoisvoimin järjestettyä #fläsäri-näyttelyä pidettiin inspiroivana esimerkkinä kansalaisten osallistamisesta museotoimintaan. Museoilla on mahdollisuus tarjota puitteet erilaisten ihmisten ja kulttuurien positiiviseen törmäämiseen. Museoiden tulisi reagoida myös ketterästi ajankohtaiseen pakolaistilanteeseen ja tarjota hädänalaisille ihmisille yhteisöön astumisen mahdollisuus. Esimerkiksi leivontaperinteen työpaja voisi tarjota lämpöä ja tekemistä yhteisöllistymisen avaamiseksi.

Museoiden yhteiskunnallisen rooliin aineettoman kulttuuriperinnön näkökulma sopii erittäin hyvin.

Koosteen kirjoittaja: Juuso Koskinen, Helsingin yliopisto